

برانکو میتروویچ

فلسفه برای معماران

ترجمان: احسان حنیف

سرشناسه	میتروویچ، برانکو، ۱۹۶۱ - م. Mitrovic, Branko
عنوان و نام پدیدآور	فلسفه برای معماران / برانکو میتروویچ؛ ترجمه: احسان خنیف
مشخصات نشر	تهران: کتاب فکر نو، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	۳۰۸ص: ۱ مجور، جدول
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۹۸۵-۳۳-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	عنوان اصلی: Philosophy for architects, 2011
شناسه افزوده	خنیف، احسان، مترجم
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ ۹۴۸-۰۰۱/۴۷۲-۰۰۱
رده بندی دیویی	۰۲/۴۷۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۸۴۵۷۰

برانکو میتروویچ

فلسفه برای معماران

ترجمه: احسان خنیف

مدیر تولید	آرش حیدریان
طراحی جلد	آرش حیدریان
چاپ اول	۱۳۹۶
اینوگرافی	ولیعصر
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
قیمت	۳۵۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۹۸۵-۳۳-۶

فروشگاه و مرکز بخش کتاب

تهران، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، نبش خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۶
کتاب فکر نو ۶۶۴۱۶۱۰۰

فروشگاه اینترنتی فکر نو؛ خریدی کاملاً متفاوت را تجربه کنید

● Fekrenobok.ir

● Fekrenobok

● Fekreno

فهرست

۹.....	پیشگفتار.....
۱۵.....	مقدمه.....
۱۹.....	براهین: حقیقت یا دروغ.....
۲۱.....	نسبی گرایی.....
۲۸.....	تخیل بصری.....

// فصل اول: افلاطون _ ۳۷

۴۳.....	فلسفه افلاطون.....
۵۲.....	هستی شناسی، نظریه معماری و تصحیح بصری.....
۵۸.....	پالا بو و افلاطون گرایی.....

// فصل دوم: ارسطو _ ۶۳

۶۴.....	فلسفه ارسطو.....
۷۰.....	روان شناسی، ساختار ارسطو.....
۷۲.....	فلسفه ارسطو، مفاهیم بصری.....
۷۷.....	دیجیتال سازی اشکال.....

// فصل سوم: تولد مدرنیته _ ۸۵

۸۵.....	نظریه بزرگ.....
۹۴.....	درک قرن بیستمی از نظریه های رئالیستی و جنبه های اسباب.....
۹۸.....	فروپاشی نظریه بزرگ.....
۱۰۳.....	روشنگری.....
۱۰۹.....	فلسفه قرن هفدهم و روشنگری.....

// فصل چهارم: امانوئل کانت _ ۱۱۷

۱۱۸.....	نقد عقل محض: احکام.....
۱۲۱.....	«نقد عقل محض»: دانش، منشأ و محدودیت هایش.....
۱۲۸.....	زیبایی.....
۱۳۲.....	فرمالیسم.....

فهرست

// فصل پنجم: رمانتیسیسم و تاریخ‌گرایی _ ۱۳۹

۱۴۱.....	تولد رمانتیسیسم
۱۴۳.....	تاریخ‌گرایی و هررد
۱۴۸.....	گل
۱۵۶.....	مانتیس
۱۶۲.....	تاریخ‌گرایی در اوایل قرن بیستم
۱۶۹.....	مدرنیسم معماری

// فصل ششم: پدیدارشناسی و هرمنوتیک _ ۱۷۵

۱۷۵.....	حیث‌التفاتی: برنانو و موسرل
۱۸۱.....	هایدگر و «هستی‌شناسی»
۱۸۸.....	هایدگر و نازی‌ها
۱۹۴.....	مفاهیم مهم هایدگر برای نظریه معماری معاصر
۱۹۹.....	گادامر و هرمنوتیک
۲۰۵.....	معصومیت چشم
۲۰۹.....	کریستین نوربرگ شولتز: پدیدارشناسی و نظریه معماری

// فصل هفتم: حکما و فلاسفه _ ۲۱۷

۲۱۸.....	نفوذ تفکر فرانسوی در دهه‌های پایانی قرن بیستم
۲۲۰.....	نیچه
۲۲۰.....	سوسور و ساختارگرایی
۲۳۳.....	دریدا و «متافیزیک حضور»
۲۳۹.....	Différance
۲۴۶.....	معماری و دیکانستراکشن
۲۵۰.....	فوکو، دلوز و گاتاری
۲۵۸.....	ناخرسندی‌های پسا ساختارگرایی و پست‌مدرنیسم
۲۵۰.....	فوکو، دلوز و گاتاری

فهرست

// فصل هشتم: فلسفه تحلیلی _ ۲۶۷

۲۷۰..... نخستین فیلسوفان تحلیلی

۲۷۶..... رفتارگرایی، کواپن و سرل

۲۸۱..... زیبایی‌شناسی تحلیلی

// فصل نهم: جمع‌بندی _ ۲۸۷

۲۹۳..... نمایشناسی

۳۰۷..... //

www.ketab.ir

پیشگفتار

هنگامی که صحبت از نوشتن باشد، هیچ چیز به اندازه شفافیت مهم نمی شود. اگر کتابی در انتقال تفکراتش به جامعه هدف خود شکست بخورد، می توان گفت تقریباً حتی نوشته هم نشده است. شفاف بودن کار آسانی نیست و زمانی که سعی داریم مجموعه ای از مفاهیم و ایده های تخصصی یک حوزه را برای دانشجویان یا حرفه ای های حوزه ای دیگر شرح دهیم، این مسئله حتی سخت تر هم می شود. متون تخصصی، اغلب در چارچوب و روش های فنی، همان حوزه تخصصی نوشته شده اند و مطالب خود را در اصطلاحاتی شرح می دهند که در دسترس آن توسط افراد فاقد تخصص لازم، کار آسانی نیست. در کنار این مسائل به این نکته نیز باید اشاره کرد که عموماً تفکری وجود دارد مبتنی بر اینکه متون فلسفی از پیچیده ترین متون هستند؛ اما به باور من توجیهی برای چنین تفکری وجود ندارد و حتی به شکلی قطعی می توان گفت، برای مردم عادی متون علوم همچون زیست شناسی مولکولی یا اختفیزیک بسیار فنی تر و بر قابل درک تر هستند تا متون فلسفی. در عین حال، فیلسوفان بسیاری نیز بر شفافیت متون با عنوان معیاری مهم در ارزیابی یک اثر اشاره داشته اند. جمله «هر آنچه می توان گفت، قابل شفافیت است»، قاعده کلی معروفی است که ویتگنشتاین^۱ (۱۸۸۹-۱۹۵۱) بیان می کند، در عین حال جان سرل^۲ (۱۹۳۲) نیز این گونه به مسئله نگاه می کند، «اگر نمی توانید مسئله ای را شفاف بیان کنید، درواقع خود هنوز آن مسئله را به درستی درک نکرده اید.»^۳

هر آنچه می توان گفت در قالب شفافیت است.

- لودویگ ویتگنشتاین

۱- Ludwig Wittgenstein: فیلسوف اتریشی قرن بیستم که باب های زیادی در فلسفه ریاضی، فلسفه زبان و فلسفه ذهن گشود. وی طی سال های ۱۹۲۹ تا ۱۹۴۷ به تدریس در دانشگاه کمبریج نیز مشغول بود. (م)
۲- John Searle: وی از سرشناس ترین فیلسوفان معاصر است. جان سرل دکترای خود را از دانشگاه آکسفورد دریافت کرده و هم اکنون استاد دانشگاه برکلی است. تخصص وی در فلسفه زبان و فلسفه ذهن و موضوعات پیرامون مسئله خودآگاهی است. از جان سرل کتاب های «درآمدی کوتاه به ذهن» و «اختیار و عصب زیست شناسی» هر دو ترجمه محمد یوسفی و «راز آگاهی» ترجمه سید مصطفی حسینی در ایران به چاپ رسیده اند. (م)

3- Ludwig Wittgenstein, Logisch-Philosophische Abhandlung: Tractatus Logico-Philosophicus (Frankfurt am Main: Surhkamp), 2. John Searle, Intentionality (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), X. (نگارنده)

برای بیشتر مردم اینکه متون حوزهٔ اخترفیزیک را متوجه نمی‌شوند، چندان مهم نیست، اما بسیاری به مسائل مطرح‌شده توسط فلاسفه اهمیت می‌دهند. مردم اغلب به دنبال تفاسیر مشهور آثار فیلسوفانند و در همین راستا صنعت عظیمی از چاپ، به دنبال پاسخگویی به این علایق است. نوشتن کتابی با عنوان «زیست‌شناسی مولکولی برای معماران»^۱ تقریباً نامحتمل است، درحالی‌که «فلسفه برای معماران» را می‌توان عنوانی دانست که احتمال خوانده‌شدنش توسط حرفه‌ای‌ها و دانشجویان معماری علمیانه به ایده‌های فلسفی، زیاد است. تمایلات فلسفی بسیاری از معماران، مستقیماً به مسائل فلسفی معتبر ختم می‌شوند. درحالی‌که عادات مطالعه‌ای کسانی که در حوزه معماری و فلسفه کار می‌کنند، شدیداً متفاوت است. ساختار آموزشی رشته معماری با دیگر فرهنگ استودیویی‌اش، برای تقویت افراد در مسیر خوانش نظام‌مند متن‌ها، بسیار ضعیف عمل می‌کند. با این حال می‌توان گفت دانشجویان برای تقویت دانش سطحی که از این ساختار آموزشی به دست می‌آید، باید تا جایی که می‌توانند در «ماترین»^۲ مکن ایده‌های مختلف را از منابع متفاوت، فراگیرند تا ذهنیتی منتقدانه پیدا کنند. سؤالی که اغلب از جانب دانشجویان کلاس‌های تئوری معماری از من به عنوان استاد پرسیده می‌شود این است که «برانکو، منظورت که این نیست که باید کل کتاب را بخوانیم؟». هیچ‌چیز به اندازه عادات مطالعه‌ای نهادینه‌شده در دانشجویان فلسفه نسبت به دانشجویان معماری متفاوت نیست؛ دانشجویان فلسفه باید بتوانند متون مهم را به‌خود خود را به کمک بازخوانی کتاب‌هایی که این متون برآمده از آنانند، دوباره تدوین کنند؛ تا معانی و دلالت‌های گفته‌های متعدد را دریابند. در کتاب‌شناسی انتهای این کتاب، پیشنهاداتی دربارهٔ چگونگی برخورد با متون فلسفی ارائه داده‌ام که به عقیدهٔ من می‌توانند مفید واقع شده و دشواری‌های خوانندگانی با پیش‌زمینهٔ معماری در امر مطالعات بیشتر فلسفی را کاهش دهند.

۱- Molecular Biology for Architects: زیست‌شناسی مولکولی همان‌گونه که از نامش پیداست به مطالعه زیست‌شناسی در سطح مولکولی می‌پردازد. این حوزه وجه مشترکی با زیست‌شناسی، شیمی و به‌ویژه با علم ژنتیک و بیوشیمی دارد. بحث عمدهٔ زیست‌شناسی مولکولی، شناخت برهم‌کنش‌های میان سیستم‌های درون‌سلولی، از جمله، برهم‌کنش‌های درون «RNA» و «DNA» است. (م.)

در فلسفه، مهم نیست که از کدام زبان مخصوص استفاده می‌کنید اما چگونگی بیان شما مهم است.

طی سال‌های اواخر دهه ۱۹۸۰ و دهه ۱۹۹۰، علاقه معماران به فلسفه با ناکامی‌شان در نفوذ به متون فلسفی ترکیب شده و به پدیده جالب‌توجهی منتهی شد. بسیاری از معماران فعال در حوزه عملی معماری و به‌خصوص افراد پیشگامی، احساس کردند که برای ارتقاء وضعیت کاری خود باید زبان مخصوصی برای حوزه معماری بنویسند که به نظر فلسفی بیاید. اگرچه در فلسفه، مهم نیست که از کدام زبان مخصوص استفاده می‌کنید اما چگونگی بیان و یکپارچه‌سازی منطقی نظراتتان مهم است؛ به این ترتیب این زبان مخصوص تا آنجایی که لازم است باید درک ظرافت‌های گفته‌هایمان را تسهیل سازد. می‌توان به لفاظی‌هایی به اواسط دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ مشخصه نوشته‌های معماری بوده‌اند خندید، اما نباید فراموش کرد که این‌ها تلاش‌هایی واقعی برای درک مسائل نظری توسط مؤلفانی علاقه‌مند به مهارت‌های لازم فلسفی، بوده‌اند. بسیاری از مشکلات اساسی در نظریه معماری، صرفاً مودهایی از مشکلات گسترده‌تر فلسفی محسوب می‌شوند.

در واقع مشکلاتی که یک معمار باید در طی خود حل کند (مسائلی شامل تناسبات، ترکیب‌بندی فضایی، ارتباط با محیط، زیبایی‌معماری، معنا، اقتضای زمان و بسیاری دیگر) عمده‌تاً بیان گسترده‌تر فلسفی خود را طوری می‌نموند. آنچه طی دهه ۱۹۹۰ به عنوان تظاهر روشنفکرانه‌ای صرف به ظهور رسید، کار کردن معادل‌تر را به این باور رساند که باید از این باتلاق نظری فاصله گرفته و در امنیت قابل اعتماد معمارانه، باقی بمانیم. درواقع باید گفت امید به امکان چنین کاری، خیلی ساده روحانه است. چنین رویکردی غالباً، به اعتماد به فرضیات فلسفی ناآگاهانه‌ای منتهی می‌شود که طی دوره تحصیل معمارانه‌مان، به ما تلقین شده‌اند. عمل معمارانه یعنی روبه‌رو شدن هرروزه با مسائل فلسفی اگرچه حتی ممکن است این کار آگاهانه صورت نگیرد.

در واقع مشکلاتی که یک معمار باید در طراحی خود حل کند عمدتاً بیان گسترده‌تر فلسفی خود را طلب می‌کند.

هدف این کتاب آگاهی بخشی به خوانندگانش (معماران، کاروران و دانشجویان) درباره مشکلات فلسفی گسترده‌تری است که در کار طراحی خود با آن‌ها روبه‌رو می‌شوند. این کتاب تلاش دارد تا اطلاعات اولیه موردنیاز برای جایگذاری مشکلات و بحث‌های متنوع در متن فلسفی را فراهم آورده و خوانندگان خود را قادر سازد تا راه‌های معماری فلسفی طرح بحث درباره چنین مشکلاتی را درک کنند. شاکله این کتاب را باید حاضری تلاش در راستای مکان‌یابی مشکلات معماری در متن گسترده‌تر فلسفی‌شان دانست. چرا که هدف خواننده درک برخی ایده‌های به‌خصوص فلسفی در متن فلسفی‌شان است، پس ایده‌ها فلسفی که مقدم بر آن متن بوده و آن را شکل داده‌اند نیز باید مورد مطالعه قرار دهد از آنجا که فیلسوفان، به‌طور معمول ایده‌های خود را در واکنش به پیشینیان خود صورت‌بندی می‌کنند، بنابراین بخش‌بندی این کتاب نظم تاریخی فیلسوفان را رعایت کرده است نباید به اشتباه از کتاب انتظار داشت که تاریخ فلسفه را ارائه دهد؛ درواقع در این کتاب، اگرچه نامی همچون مدرس‌گرایی یا نظریات اخلاقی کانت، به‌طور مستقیم یاد نمی‌شود، چرا که این عناوین ارتباط اندکی به مشکلات معاصر نظریه معماری پیدا می‌کنند.

هدف این کتاب آگاهی بخشی به خوانندگانش (معماران، کاروران و دانشجویان) درباره مشکلات فلسفی گسترده‌تری است که در کار طراحی خود با آن‌ها روبه‌رو می‌شوند.

مواضع فلسفی برای این کتاب انتخاب شده‌اند که به نظر می‌رسد با توجه به مشکلات معماری و نظری مرتبط با وضعیت معاصر، حرف مهمی برای گفتن داشته باشند؛ بنابراین، بخش‌های مختلف کتاب عمدتاً مواضع فلسفی متنوع را با توجه

به چگونگی اثرگذاری شان (حضور ضمنی شان) بر مباحث معاصر معماری، به بحث می‌گذارند. به طور دقیق‌تر، مواضع فلسفی که یک کارور یا دانشجوی معماری معاصر محتملاً امروزه با آن‌ها روبه‌رو می‌شود، همچون مواضعی که در بحث‌های حرفه‌ای، دوره‌ها، استودیوها یا نقدهای نظریه معماری، به آن‌ها پرداخته می‌شود. یکی از اهداف من، صورت‌بندی منبعی بود که به دانشجویان دوره‌های تکمیلی نظریه معماری، در درک پیش‌زمینه گسترده‌تر فلسفی مشکلات مورد بحث در دروسشان، کمک کند. این کتاب نباید تنابی تخصصی در حوزه فلسفه دانست، واژه‌شناسی فنی به این دلیل ارائه شد که موضوعات را شرح داده و خوانندگان را برای مطالعات فلسفی بعدی آماده کند، در عین حال، پی‌رشی‌هایی نیز برای روشن‌شدن بیشتر موضوعات وجود دارند که نیاز به مراجعه به منابع اصلی را برطرف می‌کنند. اصل شفاف‌نویسی به دلیل حجم کم کتاب نیز تقویت شد، مسئله‌ای که وادارمان کرد با کم‌ترین کلمات ممکن مواضع فلسفی مورد بحث را به نحوی تشریح کنیم که هم جامع و هم قابل درک باشند.

مواضع فلسفی برای این کتاب انتخاب شده‌اند که به نظر می‌رسد با توجه به مشكلات معماری و نظری مرتبط با وضعیت معاصر، حرف مهمی برای گفتن داشته باشند.

اوایل قرن بیستم بود که جان الکساندر اسمیت (۱۸۶۳-۱۹۳۹)، استاد فلسفه دانشگاه آکسفورد، مجموعه درسگفتارهای خود را با بحث درباره این حقیقت آغاز کرد که دانشجویانش نهایتاً مسیرهای کاری متنوعی را دنبال خواهند کرد و ممکن است وکیل، بانکدار یا حتی دکتر شوند. وی عنوان کرد آنچه در جریان درسگفتارهایش ارائه می‌دهد احتمالاً کمتر استفاده‌ای در شغل‌های آینده‌شان خواهد داشت و اضافه کرد «اما یک قول می‌توانم به شما دهم و آن اینکه اگر این درسگفتارها را تا پایان ادامه دهید،

۱- John Alexander Smith: فیلسوف ایده‌آل‌گرا که تخصصش در زمینه فلسفه اخلاق و متافیزیک است، وی فارغ‌التحصیل دو دانشگاه ادینبورو و آکسفورد بوده و در حال حاضر در دانشگاه آکسفورد مشغول به تدریس است.

این توانایی را پیدا خواهید کرد که دریابید سایرین چه وقت در حال چرندگویی اند!^۱ مطالعه فلسفه اغلب، تأثیری مثبت و مفید بر بسیاری زمینه‌ها خواهد داشت؛ کمک می‌کند گفته‌های اشتباه، تفکرات ناشیانه و لفاظی‌های متظاهرانه با رنگ و لعاب احساسی را درک کنیم. آنچه حقیقتاً از مطالعه فلسفه عاید ما می‌شود یادگیری نظریات فیلسوفان بزرگ نیست بلکه درک گفته‌هایشان و اعتمادبه‌نفس حاصله از تمایز تفکر انتقادی فرد در مورد این گفته‌هاست. نتیجه مهم چنین اعتمادبه‌نفسی توانایی شناخت فشار وارده از جانب دیگر هم‌رده‌ها یا رده‌بالایی‌ها (از جمله به طور مثال فشارهای وارد از جانب منتقدان یا اساتید استودیویی) بر فرد است. فشاری که در صورت دست‌نشان نه‌ایتاً این باور را در فرد شکل می‌دهد که وی هیچ‌گاه نمی‌تواند درک و دریافتی - علاوه دیگران - داشته باشد. توانایی کنترل این فشارها به شدت به کار یک معمار یا دانشجوی معماری خواهد آمد. هرچقدر این کتاب خوانندگان را در مسیر دستیابی به چنین مهارتی بیست تر همراهی کرده باشد، موفق‌تر بوده است.

آنچه حقیقتاً از مطالعه فلسفه عاید ما می‌شود یادگیری نظریات فیلسوفان بزرگ نیست بلکه درک گفته‌هایشان و اعتمادبه‌نفس حاصله از توانایی تفکر انتقادی فرد در مورد این گفته‌هاست.